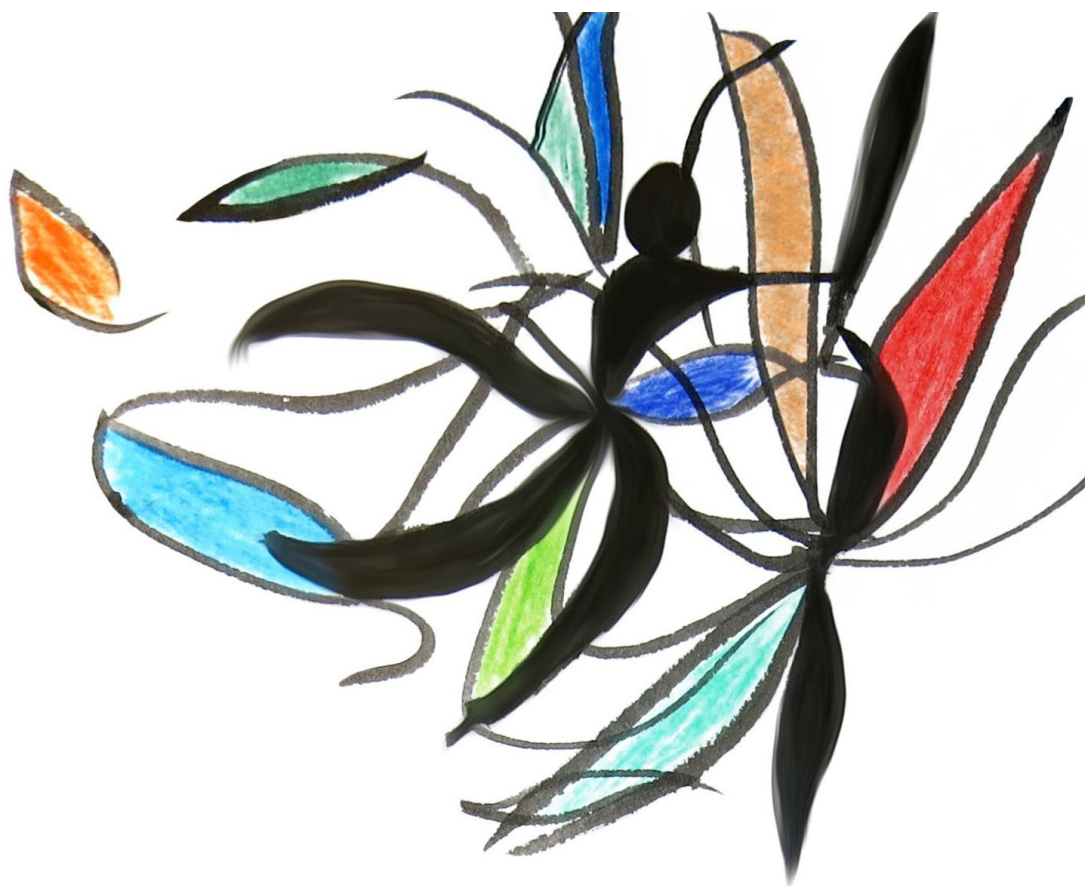

III Fòrum d'Arts Escèniques Aplicades: Educació

Memòria del III Fòrum d'Arts Escèniques Aplicades: Educació
Barcelona, 17 i 18 de novembre de 2017

**Diputació
Barcelona**

Institut del Teatre
#DibaOberta

Índex

Introducció	3
Resum de les sessions	4
<i>Divendres 17 de novembre</i>	
Activitat de dinamització	4
Inauguració	4
Conferència: “De la pedagogia del cervell a la pedagogia del cos”	5
Introducció als tallers i presentació del treball d'avaluació	7
Tallers d'arts escèniques aplicades i educació	8
Espectacle: <i>El coronel ocell</i>	9
<i>Dissabte 18 de novembre</i>	
Conferència “El Teatre de l'Oprimit i la tasca pedagògica”	9
Experiències en primera persona	11
<i>La creació artística al Centre Penitenciari Brians 2</i>	11
<i>Art en moviment</i>	12
<i>Projecte Planters</i>	12
<i>Èpica i Singular</i>	13
El significat de l'avaluació en el III Fòrum	14
Conversa sobre el futur de les arts en l'educació i l'acció social	15
Conclusions i cloenda	17
Espectacle: <i>La Bellesa</i>	17
Reflexions finals	18
Annex 1: Murals elaborats per l'Associació Apropa't	20
Annex 2: Programa del III Fòrum	21

Document elaborat per: Jordi Baltà

Imatge de portada: Germán Sánchez / [SUSOESPAI](#)

Introducció

L'Institut del Teatre va acollir els passats 17 i 18 de novembre de 2017 el III Fòrum d'Arts Escèniques Aplicades, que centrava la seva mirada en la funció i la capacitat de les arts escèniques en l'educació. Partint d'un marc educatiu més ampli del que té lloc dins d'una aula o en el sistema reglat, es va parlar d'educació al llarg de la vida, educació en els espais comunitaris, en els serveis socioeducatius, en el carrer, etc. La pregunta que va recórrer el III Fòrum va ser si és possible un model o nou model educatiu sense les arts, sense la força transformadora de la creativitat. En aquest sentit, els assistents partíem del convenciment que les arts escèniques aplicades esdevenen una eina essencial per l'apoderament, la inclusió i la participació social.

Durant les dues jornades es van succeir tallers, ponències, debats, experiències, espectacles i un conjunt d'activitats complementàries que van convertir l'Institut del Teatre en un espai d'aprenentatge compartit, però també d'activació de les neurones i, òbviament, de la resta del cos. Afortunadament, fa anys que molts creadors i professionals han treballat en projectes que vinculen les arts i l'acció social, fins i tot en moments de menor reconeixement i presència social. També cal reconèixer l'existència en el nostre entorn de projectes en formats diversos com espectacles, festivals, companyies, institucions, etc., compromesos estèticament i ètica amb la seva comunitat.

Són moltes les preguntes que ens han sorgit durant el Fòrum i que podreu compartir i valorar al llarg d'aquest document. Però volem fer un esment especial a un dels temes tractats: el significat de l'avaluació dels projectes d'arts escèniques aplicades. Conscients de la seva complexitat però també que sense avaluació no hi ha millora, es va voler abordar aquesta qüestió de forma específica i sobretot experimentar-la directament en els tallers realitzats. Properament s'editarà un material que recull el procés realitzat, els instruments i els resultats d'aquest treball com a contribució per seguir treballant en aquest objectiu.

L'Institut del Teatre ha generat a través de l'Observatori de les Arts Escèniques Aplicades una plataforma per promoure el teatre i la dansa des d'una visió inclusiva i de proximitat i la generació de coneixement en un sector que dialoga de forma privilegiada entre les capacitats creadores i els vincles socials. Per això, aquest III Fòrum no és un acte ocasional, sinó un pas en la reflexió, el debat i l'aprenentatge en un àmbit que vincula les arts escèniques i l'acció social.

Per últim, volem agrair a tots els ponents, directors dels tallers, relators, portaveus de les experiències, companyies i professionals de l'Institut del Teatre que han fet possible el desenvolupament del Fòrum. Volem donar les gràcies també als col·laboradors externs que van participar en la comissió assessora que va establir les línies de generals del III Fòrum: Àngels Margarit, Àngels Nogué, David Martínez, Ester Bonal, Lluís Vallvé, Montse Iranzo i Xavi Campos. I, igualment, a totes i tots els assistents que amb la seva participació o joc van contribuir a fer que, a més d'aprendre, ens ho passéssim molt bé.

Resum de les sessions

Divendres 17 de novembre

Activitat de dinamització

El III Fòrum de les Arts Escèniques Aplicades es va iniciar a l'exterior de l'IT, amb una activitat de dinamització a càrrec de la companyia [PerklmBa](#), dirigida per Neus Fernández i amb la participació d'un ampli grup de percussionistes. D'aquesta manera, PerklmBa, que fusiona la percussió, la improvisació i el ballet i que té una important tasca pedagògica, va donar la benvinguda als participants mitjançant un espai escènic en què la música i el moviment es combinaven en nombroses formes i colors.

Inauguració

L'acte d'inauguració del III Fòrum va comptar amb intervencions de **Magda Puyo**, directora general de l'Institut del Teatre; i **Rafael Homet**, diputat delegat d'Educació de la Diputació de Barcelona.

Magda Puyo va obrir el Fòrum donant la benvinguda als participants i agraint-vos l'assistència. Va presentar l'OAEA, mitjançant el qual l'IT ha desenvolupat una plataforma per treballar les arts escèniques des d'una perspectiva inclusiva i de proximitat, amb la convicció del seu potencial transformador. En aquest marc, i entenent que l'art és essencial per a una formació integral de la persona, en sentit ampli i en tots els entorns, es va optar per dedicar el III Fòrum a l'educació, en consonància amb la funció de l'IT de formació i transferència de coneixement, i de voler reconèixer i fer visible la tasca de molts creadors que des de fa anys treballen en aquests àmbits.

Així, el Fòrum volia constituir un espai intens d'aprenentatge compartit des d'un vessant molt pràctic, i per aquest motiu s'hi combinaven sessions molt diverses. Va concloure la seva intervenció agraint la implicació dels membres de la comissió assessora, ponents, responsables dels projectes presentats, companyies, l'Àrea d'Educació de la Diputació i els professionals de l'IT, i invitant tothom a jugar i participar en el III Fòrum.

Per la seva banda, **Rafael Homet** va agrair l'oportunitat de participar al III Fòrum i va destacar que la mateixa setmana, en el marc del [XXVI Fòrum Local d'Educació](#), també s'havia parlat d'ensenyaments artístics i s'havia creat una [Xarxa d'Escoles Municipals de Música i Arts](#). Tant això com l'atenció del III Fòrum a les arts escèniques aplicades en l'educació eren evidència dels nombrosos processos de transformació en curs en l'àmbit educatiu. En la seva opinió, molts dels reptes que afecten l'educació coincideixen amb allò que poden aportar les arts: posar la persona al centre del procés educatiu; la necessitat d'incorporar més llenguatges a l'educació i més maneres de permetre l'aprenentatge, etc.

Va destacar també el paper clau que té el món local en l'ensenyament artístic i la importància que els centres d'educació artística es vinculin al seu entorn social. Finalment, va expressar el

desig que el Fòrum servís per aprendre molt i per contribuir a millorar les polítiques i les maneres de fer.

Conferència: “De la pedagogia del cervell a la pedagogia del cos”

La ponència inaugural del III Fòrum, a càrrec de **María Acaso**, productora cultural i professora de la Facultat de Belles Arts de la Universitat Complutense de Madrid, va ser presentada per **Jordi Plana**, gerent de Serveis d'Educació de la Diputació de Barcelona. Plana va destacar la importància de construir ponts entre art i educació. Per una banda, perquè l'educació implica donar eines personals i socials, estimular el pensament, generar consciències i connectar amb l'experiència. I, per l'altra, l'art permet superar els propis límits i tenir més capacitats per habitar l'espai i és, per això, un marc immillorable per a l'aprenentatge. En un context en el qual cal repensar l'educació i innovar anant més enllà dels espais i els temps educatius tradicionals, el III Fòrum constituïa un context de reflexió molt necessari. Finalment, va descriure María Acaso com una persona inspiradora de la transformació educativa, que demanava deixar enrere els paradigmes actuals i apostar per la innovació, l'experimentació, l'aprenentatge real i les competències.

María Acaso va obrir la seva intervenció explicant que, amb el títol “De la pedagogia del cervell a la pedagogia del cos”, volia suggerir que, mentre tradicionalment l'educació havia prioritzat un aprenentatge cerebral en el qual la resta del cos era passiu, ara calia posar de manifest que el cervell no pot funcionar bé sense la resta del cos.

Va explicar que en els seus esforços de transformació del sistema educatiu i d'innovació de les pràctiques pedagògiques l'havia inspirat Marina Garcés, de la qual, en llegir [*Un mundo común*](#), havia extret la idea que “l'honestat amb allò real és la virtut que defineix la força d'una educació implicada amb el seu temps”, i va remarcar que la voluntat de ser honest amb allò real era la llavor de la innovació. En aquest sentit, va caracteritzar el món real d'avui a partir de la “hiperrealitat” (l'auge del món visual fa que percebem determinades imatges amb més força que no la realitat mateixa) i l’“hiperconsum” (molts dels nostres desitjos tenen a veure amb el consum i, com que ens fan aspirar a un paradís que es demostra impossible en la pràctica, generen malestar). Va argumentar que l'educació artística és l'únic àmbit de l'educació que ens permet avaluar les imatges i reflexionar de manera crítica: malauradament, però, la reforma educativa viscuda a l'Estat ha tendit a eliminar els espais per al pensament crític, i en aquest buit l'entreteniment ha esdevingut el principal marc pedagògic.

En voler abordar el món real des de l'educació, Acaso va observar que les arts posaven el cos al centre, i per això va optar per transformar les seves classes treballant amb el cos, resituant-lo al centre de l'educació. D'aquí en va extreure la idea que el cos i les arts (visuals, sonores, escèniques, literàries, digitals, així com l'arquitectura o el cinema) haurien de ser no només un contingut de l'educació, sinó un marc metodològic per a qualsevol aprenentatge. Ho va resumir en la noció de “pensar artísticament” (*art thinking*): més que de voler convertir-se en un artista, es tracta de pensar com un artista, perquè l'art és una manera de fer. Va resumir aquesta aproximació en quatre elements:

- a) **Pensaments divergents:** les arts generen interpretacions diverses d'una mateixa imatge, fet que trenca amb la tendència de l'educació a promoure un pensament lògic,

unívoc i convergent. Les arts trenquen amb el virtuosisme (en el teatre o la dansa, no cal ser virtuós per gaudir) i promouen la noció que no hi ha veritats úniques. Va esmentar el treball de Xavier Le Roy o del col·lectiu [Núbol](#) (que treballa en l'educació artística mitjançant el reconeixement dels "sabers subalterns" propis dels joves i adolescents) com a exemples rellevants en aquest àmbit.

- b) **"Pedagogia sexi"**: les arts també poden aportar plaer en l'educació, trencant amb la idea que "la lletra amb sang entra": si no hi ha plaer, l'ensenyament no funciona. En aquest sentit, Acaso va subratllar la importància d'allò inesperat, la improvisació, l'estètica: la curiositat que generen les arts pot generar atenció, i això pot conduir a l'emoció, un context adequat per afavorir l'aprenentatge. Va destacar que no es referia a un plaer superficial, sinó al plaer que pot néixer de la incomoditat i de la sorpresa inicial, com exemplificaven les obres de Joana Vasconcelos o de Pina Bausch. En educació, també convé fomentar la "desfamiliarització", per exemple posant objectes fora de context per qüestionar els alumnes.
- c) **L'educació com a producció cultural**. El vídeo [A cockroach tour of the Science Museum](#), una iniciativa del col·lectiu artístic Superflex per al Museu de la Ciència de Londres, va servir com a exemple del potencial de l'educació per generar processos de producció cultural i entendre els educadors i els estudiants com a artistes, un fet que també permet trencar la idea que l'educació no té res a veure amb els processos artístics. D'aquí, Acaso en va extreure la idea que cal trencar els formats, que ha inspirat les "[conferències ballables](#)" (12 accions que treballen conceptes a través del cos i el ball, i permeten aprendre a partir d'això), les "conferències performatives" (que permeten analitzar els conceptes a través del cos) i tallers (el taller "Bajo las sábanas", que promou una aproximació a l'"*art thinking*", és més una activitat artística que no educativa).
- d) **Projectes en col·laboració**: els artistes acostumen a treballar de manera col·laborativa, per projectes, i en processos lents, perquè la intel·ligència col·lectiva és molt més potent que no la individual. D'això calia extreure'n la importància dels processos, per sobre dels productes, i d'una "educació expandida" que va més enllà de l'escola, i a través de la creació de "comunitats d'aprenentatge" amb la participació alhora d'artistes, educadors i alumnes. Un exemple d'això seria el vídeo "[Luces, cámara, canción](#)", sorgit d'un projecte del col·lectiu Buque Bólido en una escola, en el marc del programa [Levadura](#) de l'Ajuntament de Madrid, que promou residències de creadors en centres escolars.

Acaso va concloure la seva intervenció suggerint que el cos, les arts i el pensament divergent podien ajudar a transformar les classes en pràctiques veritablement contemporànies, i evitar la "bipolaritat" entre pràctiques educatives i pràctiques artístiques. Va remarcar que el cervell és important però que forma part d'un cos, i que calia passar de la pedagogia del cervell a la pedagogia del cos.

En el debat posterior, es van esmentar les qüestions següents:

- > La importància de **promoure les arts com a mètode educatiu, i no només com a contingut de l'educació**, en la formació inicial per a artistes, per exemple l'oferta de grau i postgrau de l'Institut del Teatre, com a primer pas per reconèixer la vàlua dels "artistes pedagogs" i dignificar-ne la pràctica. En aquest sentit, cal recordar que l'IT ofereix des de fa anys [postgraus en educació i arts escèniques](#), així com en altres àmbits de les [arts escèniques aplicades](#), i que el conjunt d'activitats de l'OAEA també busca reconèixer la importància d'aquestes experiències. Altres iniciatives, com el projecte "[Artistes pedagogs](#)", també serveixen per desenvolupar l'experiència en aquest àmbit.
- > La necessitat que la **formació inicial i continuada del professorat** de l'educació infantil, primària i secundària també presti més atenció a les arts.
- > Els problemes derivats de la **manca de regulació de l'àmbit de l'educació artística**, incloses les dificultats per a la participació de persones amb formació artística en l'educació formal: qui té formació artística no pot entrar a l'escola, a diferència de qui ve de la formació del professorat.
- > La conveniència de **compartir les pràctiques existents, visualitzar-les i posar-les en xarxa**, aprofitant les xarxes socials per donar-hi visibilitat i propiciant altres espais de trobada i intercanvi.

Podeu veure el vídeo de la ponència de María Acaso i el debat posterior a <http://forum.institutdelteatre.cat/index.php/galeria-dimatges/>

Introducció als tallers i presentació del treball d'avaluació

El programa de tarda de la primera jornada del III Fòrum es va centrar principalment en quatre tallers dedicats a diverses disciplines de les arts escèniques i les seves aplicacions en contextos d'educació i aprenentatge. Abans que els participants es repartissin en els quatre tallers, **Marina Escoda**, coordinadora de l'OAEA, va presentar la resta de membres de l'equip de l'Observatori i el context dels tallers que tindrien lloc a la tarda. D'entrada, va recordar la voluntat de l'OAEA de ser una plataforma per fer visibles les arts escèniques aplicades, i la intenció de fer del III Fòrum un espai obert no només a qui gestiona projectes en aquest àmbit, sinó també qui hi participa. Per això, els tallers volien ser una oportunitat per viure la pràctica directament i generar aprenentatge des de l'experiència, tot assegurant que el III Fòrum esdevenia un pas més en un procés de més llarg recorregut.

En la preparació del III Fòrum es va optar per dedicar una atenció especial a l'avaluació. Es considerava interessant poder reflexionar sobre mètodes que permetessin avaluar l'impacte de les propostes d'arts escèniques aplicades. Per tal de poder definir els objectius i els paràmetres de l'avaluació, es va invitar **Xavier Úcar**, Catedràtic de Pedagogia Social al Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social de la UAB, a assessorar l'Institut del Teatre en aquest procés. A partir de les converses i l'anàlisi de situació, es va proposar fer un exercici pràctic d'avaluació dels quatre tallers programats al III Fòrum, per tal d'aprendre a partir de l'experiència i creuar les reflexions de les diverses persones que hi participessin. Els tallers oferien quatre escenaris diferents: teatre en un entorn comunitari; dansa en l'ensenyament reglat; música amb joves; i teatre d'objectes en entorns oberts. Tenint en compte el perfil d'aquestes quatre propostes, es va plantejar fer una avaluació participativa i per poder-la desenvolupar es va crear un equip específic d'avaluació. També es va demanar als directors

dels tallers que definissin els objectius i metodologies i es va sol·licitar als participants quines expectatives prèvies tenien.

Escoda va explicar que s'havien realitzat diverses sessions de formació i preparació, i que la participació d'Úcar havia permès no només aprendre i orientar els mecanismes d'avaluació sinó també detectar limitacions i replantejar qüestions bàsiques d'aquest exercici.

Tot seguit, Xavier Úcar va explicar que, com a exalumne de l'IT i persona amb molt interès en el món de les arts, l'havia il·lusionat molt la iniciativa. Va remarcar que sovint l'avaluació genera sentiments complexos i confrontats i que, malgrat que se'n reconeix la importància, és freqüent que provoqui vulnerabilitat i recels, sobretot perquè al llarg de la vida les persones se senten avaluades sovint i no acostumen a poder opinar quan això passa, fet que condueix a percebre l'avaluació com a control i fiscalització. Per aquest motiu, el que volia evidenciar l'exercici que es proposava per al III Fòrum era que hi ha diverses formes vàlides d'avaluar i que es privilegiarien aquelles que permetien la implicació de totes les persones que de manera directa o indirecta se'n poguessin veure afectades. També es volia entendre l'avaluació com a canvi, com a implicació, i com a procés que permet entendre i millorar allò que fem.

Així, el model d'avaluació dels tallers del Fòrum se centrava d'entrada en les expectatives dels participants al taller, i passava després a analitzar-ne la concreció dels objectius i la metodologia emprada, i finalment el contrast entre expectatives i realitat. L'avaluació d'aquests tres aspectes es faria mitjançant una discussió guiada, entenent que tothom, tant si és expert en avaluació com si no, té coneixements útils a l'hora d'avaluar i generar aprenentatge. L'avaluació també comportaria l'anàlisi de les diverses mirades i dades obtingudes. Úcar va cloure la seva intervenció confiant que el procés fos profitós per a tothom que hi participaria.

Tallers d'arts escèniques aplicades i educació

Seguidament, els participants al III Fòrum es van repartir entre els quatre tallers temàtics, d'acord amb les inscripcions que havien fet prèviament:

- > El taller **"Petites eclosions extraordinàries"**, centrat en el teatre comunitari amb persones adultes, va ser dirigit per **Didier Ruiz**, director de [La compagnie des Hommes](#). El taller volia convertir el "jo" en teatre, i explicar el principi de la "paraula acompanyada", que permet a cadascú prendre una paraula personal que esdevindrà universal, per trobar un ressò a les orelles del món.
- > El taller **"Tots podem ballar"**, de dansa en l'educació formal i adreçat a adolescents, va ser dirigit per **Wilfried Van Poppel**, coreògraf de [Five days to dance](#). L'objectiu del taller, a més del plaer de gaudir ballant, era sobretot donar eines que els participants poguessin utilitzar per a les seves pròpies creacions, però també per al treball amb no-professionals de la dansa.
- > El taller **"Percussió corporal i moviment"**, centrat en la música per a joves, va ser dirigit pel percussionista corporal [Santi Serratosa](#). Entre els seus objectius hi havia fer ús de les propietats del ritme i el llenguatge musical per assolir l'ordre, l'organització i el control dels impulsos, desenvolupar el reconeixement, la coordinació i la percussió corporal i entendre el ritme com a recurs pedagògic.

- > El taller **“La manipulació del Titella”**, centrat en teatre d'objectes i pensat per a col·lectius intergeneracionals i el treball en l'espai públic, va ser dirigit per **Andreu Martínez**, actor, titellaire i director teatral. Tenia com a objectius, entre d'altres, oferir eines per alliberar-se del “jo” mitjançant el joc del titella en escena, treballar el concepte “tempo-ritme” per trobar la narració i l'emoció i proporcionar elements per encarar la construcció del personatge i un món poètic propi.

Cada taller va tenir una durada aproximada d'unes tres hores i mitja i va anar seguit d'un espai de valoració per part dels participants, acompanyada per dues persones de l'equip d'avaluació i sense l'assistència dels directors de cada taller. Les conclusions extretes tant en aquestes sessions de valoració com en les notes preses pels membres de l'equip d'avaluació que van assistir a cada taller es van integrar en les conclusions de l'exercici d'avaluació que es van presentar l'endemà i que contribueixen al treball de l'OAEA en l'àmbit de l'avaluació.

Espectacle: *El coronel ocell*

La primera jornada del III Fòrum va concloure amb la posada en escena de l'espectacle [*El coronel ocell*](#), de Hristo Boitxev, per part de la companyia [*La Trifulga dels Fútils*](#). Aquesta companyia, creada l'any 2000 en el marc del Centre de Dia Dr. Pi i Molist, ha produït des de llavors 12 espectacles, que s'han presentat en diversos equipaments i festivals. Actualment està conformada per unes 25 persones, de les quals unes 20 són actors i actrius. *El coronel ocell* va obtenir el Premi Josep Clusa com a millor espectacle de l'edició 2017 de [*L'Altre Festival*](#).

Després de la presentació de l'espectacle es va realitzar una trobada de l'equip artístic amb el públic que assistia al Fòrum. Diverses persones van felicitar la companyia per la seva creació i van voler saber més del projecte i els seus participants. Els components del grup van explicar que havien triat *El coronel ocell* perquè els havia interessat el text, i l'havien adaptat progressivament, en assajos setmanals, amb una combinació de joc, creació col·lectiva i acompanyament artístic. També van subratllar que una de les claus del projecte era la complementarietat mútua i l'absència de competència, i que formant part de la companyia se sentien molt a gust.

Dissabte 18 de novembre

Conferència “El Teatre de l'Oprimit i la tasca pedagògica”

La segona jornada es va iniciar amb una benvinguda per part de **Mercè Mariné**, professora de l'Escola Superior d'Art Dramàtic de l'IT, que va presentar **Jordi Forcadas**, graduat en direcció escènica a l'IT, fundador del [*Forn de teatre Pa'tothom*](#) i pioner del Teatre de l'Oprimit a nivell nacional. Mariné va remarcar que una de les voluntats de l'IT en l'àmbit de les arts escèniques aplicades era donar visibilitat a les persones que des de feia anys treballaven en aquest àmbit, com ara Jordi Forcadas, de qui va destacar la passió i la intensitat en el treball. Va recordar també que ja al II Fòrum s'havia presentat un espectacle de teatre-fòrum del Forn de teatre Pa'tothom.

Forcadas va obrir la seva intervenció destacant que les arts escèniques aplicades s'haguessin obert camí a l'IT i que hi hagués d'aquesta manera un reconeixement creixent del teatre social. Va explicar també la seva descoberta del Teatre de l'Oprimat a partir d'una conferència en què Augusto Boal va fer referència a la humanitat en el teatre i la necessària coherència entre l'ésser humà i l'art que practica. Això el va portar a demanar-se com fer un teatre diferent, que vinculés l'art amb la vida. El Teatre de l'Oprimat no és *per als* oprimits, sinó *per ells* i *amb ells*, i aquest hauria de ser un requisit bàsic de tot teatre social i de tot procés que aspiri a l'empoderament. També és necessari qüestionar tot procés de pretesa participació que no permeti que els grups a qui es destini puguin determinar-ne els objectius i les maneres de participar.

El Forn de Teatre Pa'tothom és un punt de trobada per a tothom, obert a totes les persones interessades, principalment al Raval. Vol abordar *les pràctiques que exclouen* determinats col·lectius i persones, més que no *incloure'ls* en la societat; i també vol evitar l'estigmatització de determinats grups, prestar una atenció específica a la diferència. Forcadas va subratllar diverses característiques del teatre social: la continuïtat, anant més enllà dels tallers de cap de setmana; la implicació activa dels participants en pràctiques de debat i diàleg, perquè la gent es transforma lluitant per transformar i qui millor pot parlar dels problemes socials i polítics (violència policial, estigmatització de determinats col·lectius, etc.) són aquells que els pateixen; i el foment del pensament crític. El teatre és un àmbit ideal perquè és divertit i perquè permet que els joves puguin ser protagonistes a partir del joc i la imaginació.

En les seves activitats, Pa'tothom busca crear obres corals i apostar per la força del grup, evitant una distinció clara entre personatges principals i secundaris. Quan es treballa en col·laboració amb centres educatius o altres entitats, cal garantir que es pot parlar de tot, que els participants hi són de manera voluntària i que poden establir conjuntament els objectius i "problematitzar" o qüestionar aquells elements de l'entorn que no els agraden. En qualsevol cas, cada projecte s'adapta a la seva realitat específica; el Teatre de l'Oprimat és adequat per a qui sap per què vol lluitar, mentre que per a qui pateix un grau de vulnerabilitat elevat cal trobar altres tècniques. Forcadas va cloure la seva intervenció mostrant imatges de diversos espectacles anteriors i explicant casos de persones que, a partir de la participació en activitats del Forn de Teatre Pa'tothom, havien desenvolupat nous projectes de teatre social, "agafant les regnes" del seu futur.

En el debat posterior, es van esmentar les qüestions següents:

- > La **diversitat de processos del teatre social**: en aquells casos en què el grau de consciència pròpia dels participants és molt limitat, cal fomentar d'entrada un procés d'autoreconeixement i empoderament, que permeti les persones expressar-se i trobar confiança en l'entorn. També és important l'assaig-error: el teatre permet equivocar-se sense que passi res, sempre hi ha la possibilitat de tornar enrere.
- > El treball amb **joves que venen per obligació**: cal treure pressió, intentar per tots els mitjans que no marxin, però també negociar amb ells la manera com vulguin participar, i això requereix temps.
- > L'**empoderament propi del teatre social**: un procés que permet explicar els processos pels quals ha passat la persona i com enfrontar-s'hi i que, en última instància, obliga a confrontar el contrast entre el teatre que fem i l'entorn en el qual vivim. Forcadas va il·lustrar-ho amb exemples com els d'un jove que, a partir de la seva participació a

l'espectacle [Mustafà és al replà](#), havia denunciat per racisme el seu cap a la feina; i el d'una dona que, després de protagonitzar [Amina busca feina](#), havia sentit la responsabilitat de donar veu a altres dones immigrades que patien males condicions de feina.

- > La **importància del procés**, més que no el resultat, per bé que l'existència d'un "producte final" també pot ser un factor de motivació.
- > El **compromís amb el grup**: establir espais de debat en grup permet establir un "contracte" entre tothom i pot reduir l'absentisme, que sovint és un problema en aquests entorns.
- > Les dificultats que té el teatre social ser **reconegut per part de l'administració**.

Experiències en primera persona

El bloc següent va permetre conèixer de prop quatre experiències concretes d'arts escèniques aplicades i educació, que es resumeixen tot seguit. En presentar-les, **Josan Domínguez**, de l'equip de l'OAEA, va explicar que s'havien volgut triar projectes diversos quant a objectius, història i reptes, però que compartien la vàlua i el potencial per generar aprenentatges. D'altra banda, en coherència amb els objectius del III Fòrum, s'havia invitat cada projecte a fer una presentació plural, amb participació tant dels responsables com dels participants en la iniciativa.

La creació artística al Centre Penitenciari Brians 2 (Cia. Parkin-Chou)

El projecte va ser presentat per **Montse Triola**, graduada de l'IT i directora de la Cia. Parkin-Chou; **María**, tècnica en esports del Centre Penitenciari Brians 2; **Rocío**, monitora artística de fotografia i audiovisual del taller Mirarte; i **Percy Flowers, Amanda Yara, Alberto Reyes "Huérfano de amor" i Ichasawa Poncio**, noms artístics de quatre dels participants.

El [treball de Parkin-Chou al Centre Penitenciari](#) busca canalitzar les emocions que hi ha en un centre amb persones privades de llibertat i potenciar, de manera creativa, tot allò que és absent en un centre d'aquest tipus i que adquireix encara més valor: fer creació col·lectiva a partir d'un text dramàtic (debatre, afrontar el conflicte, etc.), de manera interdisciplinària i trencant les fronteres entre realitat i ficció. Cada any es fan dues produccions. Antigament s'havien presentat també a l'exterior, però van desaparèixer els recursos per a fer-ho i ara es tendeix a invitar a anar a veure els espectacles al Centre. Sovint també s'invita a anar-hi a artistes de fora, i les metodologies es van adaptant a cada context; així, s'han afegit elements de dansa i audiovisual, entre d'altres.

Diversos participants van destacar allò que els aportava aquesta activitat: fer reviure l'ànima de la persona, veure les emocions pròpies i les dels altres, parlar en públic en llocs com el III Fòrum, sentir-se més units a la resta del grup, descobrir noves facetes d'un mateix, ser més oberts, exterioritzar aspectes que estaven reprimits, sentir-se acceptats sense prejudicis, etc. En un entorn on és fàcil sentir-se frustrat, el teatre permet desenvolupar aptituds adequades per afrontar les contradiccions i les dificultats

Art en moviment (projecte desenvolupat per Median T la Danza i "Aquí t'escoltem")

Sandra Jurado, directora de [Median T la Danza](#); **Eva Guillén**, responsable del projecte municipal "[Aquí t'escoltem](#)" de l'Ajuntament de Barcelona; i **Helena Gómez**, participant al projecte, van presentar "Art en moviment", iniciativa d'art urbà amb joves feta a l'Espai Jove Les Basses.

Median T la Danza va néixer a partir de la combinació de la mediació comunitària i la dansa urbana. En un determinat moment, la seva impulsora va proposar a l'Espai Jove Les Basses un projecte pensat per apropar l'art a tothom, donar un enfocament poc habitual al moviment i la dansa i promoure el plaer de l'exercici, deixant de banda l'"estètica del moviment". Això es va traduir en una sèrie de tallers d'"expressió corporal i moviment", a mig camí entre el teatre i la dansa. Des del servei "Aquí t'escoltem", es va veure en l'expressió artística un entorn ideal per alliberar sentiments complexos que els joves poden tenir dificultats per expressar. També se'n destacava el bon treball de col·laboració entre diversos àmbits i agents.

Al llarg de 10 sessions, el projecte va atreure cada cop més joves, que van poder participar en tota la presa de decisions, de manera molt horitzontal, i s'hi van sentir plenament implicats, fins i tot en el cas d'aquells que van preferir no sortir a l'escenari. L'obra que van crear conjuntament tractava els estereotips existents en una classe.

En relació amb això, Helena Gómez va explicar que participar-hi li va servir per veure que tothom té dret a fer teatre i a expressar-se, amb independència de com sigui o de les opinions que tingui. En el seu cas, li va agradar el fet que totes les idees eren benvingudes, i en el transcurs dels assajos va poder desenvolupar la seva part còmica. Les responsables del projecte també van indicar que progressivament s'havia constatat la maduració i l'empoderament dels joves. El resultat final es va presentar en públic a l'Espai Jove.

Projecte Planters (ConArte Internacional i Departament d'Ensenyament)

Després d'una pausa, **Eulàlia Conangla**, de l'equip de l'OAEA, va presentar els responsables del projecte [Planters](#), tot destacant-ne dos aspectes que coincidien amb els objectius del III Fòrum: presentar experiències de fora de Barcelona i prestar atenció a l'avaluació de les iniciatives d'arts aplicades.

El projecte va ser presentat per **Alejandro Santaflorientina**, artista visual; **Anna Figueras**, professora de l'IES Salvador Espriu de Salt; **Gemma Carbó**, presidenta de ConArte Internacional; i els alumnes **Najima** i **Zaca**.

Aquesta iniciativa d'educació artística en horari lectiu es duu a terme actualment en 9 centres d'educació primària i secundària de la província de Girona, i arriba a 500 alumnes en total. Planters, inspirat en el [Full de Ruta de la UNESCO sobre l'Educació Artística](#), treballa a partir de "tàndems" entre artistes, professorat i alumnat, amb diverses disciplines artístiques segons el cas (música, dansa, etc.) i demana als centres que hi participin durant almenys dos anys. Busca

dialogar amb l'entorn de cada centre i promoure la formació permanent d'artistes i docents, que fan trobades trimestrals i seminaris de manera més puntual. La implicació dels centres, el professorat i les famílies és fonamental per a l'èxit del projecte, perquè cal un esforç addicional per part de tothom, més enllà dels requisits bàsics establerts al currículum.

Amb el temps, el projecte s'ha anat transformant, perquè la col·laboració amb artistes porta a una manera diferent d'entendre l'educació, menys obsessionada pel currículum i més oberta a altres maneres d'enfocar la realitat. A l'IES Salvador Espriu, progressivament s'ha passat a integrar la dansa en diverses matèries i continguts de l'aprenentatge (per exemple, en treballar les migracions), i s'han incorporat altres disciplines, com les arts visuals. Les avaluacions dutes a terme han permès detectar tres tipus d'impactes: en els expedients acadèmics (gràcies a l'augment de motivació pels estudis), en la relació entre realitats culturals diferents (perquè se'n parla i es reivindica el valor de la diferència) i en la participació en la vida cultural (ja que els estudiants que participen al projecte poden assistir a espectacles del Festival Temporada Alta, entre d'altres).

Els alumnes que havien participat al projecte van destacar que la dansa els havia permès expressar-se, sentir-se implicats en el procés d'aprenentatge d'una manera que no trobaven en altres matèries, i anar a veure espectacles en teatres que altrament no haurien visitat. Tractar temes com la immigració també havia servit perquè molta gent que sovint és poc visible es veiés reflectida. També havia calgut afrontar dificultats, per exemple de qui prefereix passar desapercebut i no implicar-se en projectes col·lectius.

Èpica i Singular (Ajuntament de Badalona, La Fura dels Baus i Fundació Laboral de la Construcció)

El projecte [*Èpica i Singular*](#) va ser presentat per **Francesc Tosas** (Institut Municipal de Promoció de l'Ocupació, Ajuntament de Badalona), **Pep Gatell** (La Fura dels Baus / Fundació Èpica) i els participants **Carlos Granero** i **Alessandra Boccia**.

El projecte va néixer de la voluntat de promoure la inserció laboral entre joves que ja han acabat l'educació formal i l'oportunitat de treballar en la motivació i les competències dels joves mitjançant la col·laboració amb la Fura dels Baus, en el marc de la convocatòria del programa "Singular" del Servei d'Ocupació de Catalunya (SOC) d'ajuts per a projectes innovadors. El projecte, definit conjuntament, va apostar per combinar creació audiovisual i treballs verticals, tot desenvolupant competències rellevants per al sector de la construcció, aprofitant que la Fundació Laboral de la Construcció també havia signat un acord amb l'Ajuntament de Badalona. La concertació es va estendre progressivament a altres agents locals, com l'Escola d'Arts i Oficis Pau Gargallo, el Conservatori de Badalona, l'Ateneu de Sant Roc o l'Àrea de Cultura de l'Ajuntament.

La metodologia va consistir a treballar moltes tècniques que fa servir La Fura dels Baus, a partir de classes magistrals impartides per professionals d'àmbits diversos, un tractament dels joves com si fossin professionals a punt d'estrenar un espectacle i la generació d'un entorn de treball en grup, on tothom es podia sentir còmode i important. En darrera instància, però, l'objectiu era que els joves trobessin feina. Si l'objectiu inicial d'assolir una inserció laboral de com a mínim el 50% dels joves semblava arriscat, en la pràctica 20 dels 26 joves que van acabar el

curs (entre els 30 que l'havien iniciat) han signat contractes de feina d'almenys 6 mesos de durada, i la resta també han trobat feina de manera puntual.

Els joves que havien participat al projecte van destacar que per primer cop des de feia molt temps se'ls havia invitat a pensar i s'havien sentit escoltats, a més del fet que s'havia generat un entorn de col·laboració, treball en grup i aprenentatge mutu. El curs també va permetre obtenir diplomes gratuïtament, que en altres circumstàncies haurien estat costosos, i desenvolupar competències transversals. Els formadors van destacar també el creixement personal dels joves en el transcurs del projecte, les seves ganes d'aprendre i la formulació de preguntes que obligaven els professionals a qüestionar-se la seva feina.

El significat de l'avaluació en el III Fòrum

Aquesta sessió va permetre posar en comú les reflexions sorgides de l'avaluació dels quatre tallers celebrats la tarda anterior. Va ser presentada per **Xavier Úcar** i va comptar amb la participació dels coordinadors de l'exercici d'avaluació de cada taller: Jordi Basora, Josan Domínguez, Pepelú Guardiola, Marina Escoda, Maxime Iannarelli, Montse Iranzo, Mercè Mariné i Anna Solanilla.

Xavier Úcar va començar reflexionant sobre el fet que aquesta experiència mostrava l'evolució actual de l'educació i els camins de futur, en què es trenquen la "frontera dels espais" (l'antiga idea que l'educació es produeix a l'escola) i la "frontera dels experts" (ningú ja no és més expert que un altre, i tots sabem d'alguna cosa). Això comporta que calgui treballar junts, i estableix la base per a l'avaluació participativa. Va destacar també que l'avaluació tenia una voluntat "projectiva", orientada a millorar de cara al futur, i que, atesa la seva naturalesa comparativa, calia definir clarament els referents o criteris per avaluar.

Tot seguit, es van presentar les principals conclusions de l'avaluació feta al voltant de cada taller, a partir d'una triangulació entre les dades de l'enquesta prèvia sobre les expectatives dels participants, l'observació externa feta i el debat de valoració fet en acabar cada taller. Entre les conclusions de l'exercici, cal assenyalar les següents:

- > Entre les **motivacions dels participants per inscriure's** al taller n'hi havia de relacionades amb el fet de conèixer experts dels àmbits de les arts escèniques, passar-ho bé, descobrir noves tècniques de treball, adquirir nous recursos, etc.
- > Altres aspectes tenien a veure amb **l'àmbit específic de treball**: reconèixer el cos com a eina d'expressió (en el cas del taller de percussió corporal i moviment); entendre el potencial de la dansa en l'entorn educatiu i promoure la idea que tothom pot ballar en seu propi entorn (taller de dansa); poder desenvolupar projectes propis en l'àmbit del teatre a partir de les experiències personals (taller de teatre); i conèixer noves tècniques en l'àmbit de les titelles i el teatre d'objectes (taller de teatre d'objectes).
- > La **valoració posterior** d'alguns dels tallers va plantejar la conveniència d'adequar els objectius del taller a allò assolible en les tres hores de feina disponibles, disposar de prou temps per tal que els directors dels tallers poguessin explicar bé el perquè de les activitats fetes i es pogués valorar conjuntament, i incorporar, a més de professionals, el grup destinatari al qual s'adreçava el taller (joves, etc.).

- > Entre els **aspectes positius** extrets de les experiències es va destacar el potencial d'aplicar les tècniques apreses a diversos entorns professionals, el bon clima de treball generat, el potencial de les arts escèniques aplicades de generar un context en què “no hi ha judici sobre el que fan els altres”, i l'adquisició de competències transversals (respecte, escolta de l'altre, etc.) a més de les específiques de l'àmbit del taller.
- > Una de les característiques del procés d'avaluació era la **presència d'observadors externs**, que entre d'altres coses van destacar el bon clima de treball i la bona comunicació establerta entre els responsables dels tallers i els participants.

Després de les presentacions de cada taller es van debatre en conjunt les principals conclusions del procés d'avaluació desenvolupat en el marc del III Fòrum. Els professionals que havien participat en aquest exercici van destacar aspectes com la importància de la triangulació de dades i observacions, la necessitat de generar un procés creïble per a tothom que hi participa, el potencial de l'avaluació per comunicar en un llenguatge formal allò que ja s'intueix, el qüestionament i l'aprenentatge que en pot derivar, i la conveniència de seguir aprofundint en aquest àmbit.

L'equip de l'OAEA va manifestar la voluntat de transmetre el coneixement generat en aquest exercici d'avaluació a tothom que hi tingués interès, i de prosseguir el treball específic en l'àmbit de l'avaluació en les arts escèniques aplicades. En aquest sentit, des de l'OAEA s'està elaborant un document que recollirà el mètode d'avaluació seguit i quines conclusions se n'extreuen.

Conversa sobre el futur de les arts en l'educació i l'acció social

La sessió de tarda es va iniciar amb aquesta conversa en la qual van participar **Àngels Aymar**, actriu, dramaturga i directora d'escena; **Màrius Serra**, escriptor, llicenciat en Filologia Anglesa per la UB i membre de la Secció Filològica de l'IEC; i **Jordi Carmona**, mestre, biòleg, esportista olímpic i director de l'Escola Garbí Pere Vergés d'Esplugues de Llobregat. El diàleg va ser conduït per **Rafel Plana**, coordinador del col·lectiu d'instrumentistes de l'IT.

Després d'un inici de conversa en què el moderador va invitar els ponents a indicar paraules que els podien servir per definir-se ells mateixos i per definir les arts escèniques (“la meua vida”, “màgia”, “essència”), les arts escèniques aplicades (“una opció / una alternativa”, “màgia aplicada”, “necessitat”) i l'educació (“un concepte molt ampli, que ho engloba tot”; “una de les tres coses més importants a la vida; les altres dues són educació i educació”; i “futur / esperança”), la conversa es va centrar en aspectes de la vida professional dels participants que tenien a veure amb la temàtica tractada.

Així, Jordi Carmona va explicar el concepte de la “ciutat-escola” que inspira l'Escola Garbí, hereva de l'Escola del Mar de la Barceloneta, bombardejada l'any 1938; l'escola es construeix a partir d'allò que és competencial, el món real, i vol fomentar la responsabilitat de l'alumnat, en una mena de “República dels infants”. Per la seva banda, Àngels Aymar va descriure l'espectacle [*Cors que bateguen com tambors*](#), una obra que parla de les dones víctimes de la violència i la guerra i en les conseqüències d'aquesta violència; es tracta d'una obra que es pot fer en qualsevol lloc, i s'adapta a cada realitat específica. Finalment, Màrius Serra va fer referència al seu article sobre el funeral del periodista Carles Capdevila, i la relació d'amistat

que hi havia mantingut; va destacar-ne la capacitat de connectar amb els àmbits de l'educació i la salut, i la capacitat de treballar sobre la salut des del sentit de l'humor, un humor amb criteri, ja des d'abans d'estar malalt.

A continuació es va abordar la situació de les arts escèniques aplicades i el suport que s'hi donava. Jordi Carmona va considerar que la música, la dansa, el teatre o l'esport haurien de ser eixos bàsics de l'educació, a partir dels quals es poden desenvolupar altres aprenentatges, perquè les emocions proporcionen un espai adequat per aprendre. Màrius Serra va lamentar que no s'hi donés prou suport, perquè els mitjans veuen les arts amb un cert paternalisme i tendeixen a valorar només allò que es pot mesurar. Caldria entendre les arts com una metodologia d'aprenentatge, més que no com una assignatura en si. Àngels Aymar va afirmar que les arts en general, i el teatre en particular, es perceben en general com a activitats desvinculades de l'educació, i que hi ha una percepció negativa de les arts com a sortida professional. Amb tot, també detectava un lent reconeixement del potencial de les arts per part de les institucions i la societat.

Els ponents van reflexionar també sobre les expectatives dels joves, i el paper de les arts escèniques d'acompanyar-los en els seus processos d'aprenentatge i creixement. Es va parlar de la necessitat que les escoles creguin en el potencial de les arts per a l'educació i aprofitin el caràcter inclusiu de les pràctiques artístiques; de la necessitat de tenir professionals ben formats per treballar en aquests àmbits, aprofitant les persones graduades de centres com l'IT; de la importància d'avaluar els processos; i de l'interès primordial dels joves de ser feliços i de sentir-se estimats i acompanyats en el seu camí.

Per Màrius Serra, educar la sensibilitat per ser capaç de gaudir d'experiències artístiques és el millor antídoto al fanatisme, perquè les arts poden permetre posar-se en la pell de l'altre. Una educació en la qual la sensibilitat artística sigui central té més números per crear joves amb sensibilitat crítica i allunyats del fanatisme. Àngels Aymar va reflexionar, a partir de la seva pròpia experiència personal, sobre la importància d'una educació que fomenti la capacitat crítica, una voluntat transformadora i un canvi radical de mirada sobre la societat. Jordi Carmona va abordar la necessitat d'innovar en els models educatius, un impuls que no ha estat sempre present a l'escola, però que retorna cíclicament i és visible en l'actualitat; calen persones que siguin excel·lents educadores, que contribueixin a generar un entorn de valors, i cal que també en la formació del professorat es valorin més aspectes com la sensibilitat artística.

En relació amb la formació dels professionals de l'educació i les arts, els ponents van remarcar-ne algunes diferències: qui es vol dedicar a l'educació pensa inevitablement en l'altre, mentre que qui segueix una formació artística sovint ho fa, d'entrada, per a ell mateix. A més, en general en la formació en àmbits artístics no es prestigien prou les sortides laborals relacionades amb l'educació. Màrius Serra va fer servir l'exemple del seu llibre [*Quiet*](#), que ell considerava una creació artística basada en fets reals, però que molts van interpretar com un exercici de teràpia, i, malgrat afirmar que la creació literària hauria de ser fonamentalment un fet artístic, va admetre que sovint és difícil evitar interpretacions pròpies i "aplicades" de les experiències personals. Així mateix, Àngels Aymar va parlar del seu projecte [*100 femmes*](#), que inicialment volia ser únicament un espectacle, sense cap efecte terapèutic, però que en la pràctica va generar múltiples efectes inesperats en qui hi va participar.

En el debat posterior, es van abordar les qüestions següents:

- > El **risc d'incloure les arts en l'educació només com a recurs** per millorar els resultats educatius, i no pel sentit que tenen en elles mateixes i per la comprensió de l'educació artística com un dret.
- > La necessitat d'entendre el fet educatiu com **un procés que té lloc en molts entorns, i per part de moltes persones**; l'escola hauria de fer un esforç per reconèixer tot l'entorn que educa.
- > La **manca de reconeixement de les persones que treballen en l'àmbit de l'educació artística**: les normatives vigents no permeten que qui té una formació artística treballi en condicions adequades al sistema educatiu, i socialment tampoc no es percep la necessitat de comptar, per a una educació artística de qualitat, amb personal amb una formació i una sensibilitat artístiques.

Conclusions i cloenda

La darrera sessió del III Fòrum va comptar amb una presentació de diverses conclusions i reflexions derivades de les sessions dels dos dies a càrrec de **Jordi Baltà**, investigador i consultor en gestió i polítiques culturals.¹

Així mateix, els membres del projecte Elefant de l'[Associació Apropa't](#), responsables de la relatoria visual del Fòrum, van presentar el treball gràfic que havien desenvolupat al llarg de les dues jornades, així com les seves percepcions del III Fòrum.²

Tot seguit, **Marina Escoda**, coordinadora de l'OAEA, acompanyada per la resta de membres de l'equip de coordinació, va destacar totes les persones que havien contribuït a la celebració del III Fòrum i va agrair-ne la feina, així com la participació activa de tothom que hi havia assistit.

Finalment, **Juanjo Puigcorbé**, diputat de Cultura de la Diputació de Barcelona, va cloure formalment el III Fòrum. Va referir-se al moment de canvi que viu l'educació, en el marc d'una societat en crisi, i al potencial que té l'art d'ajudar a conèixer el món, una funció que adquireix més importància en aquest context. Allò artístic hauria de ser troncal, perquè els artistes són la investigació i el desenvolupament (I+D) de la societat i de les relacions humanes. En aquest procés en què l'art i l'educació han de tenir més centralitat, cal un professorat que tingui competències en ambdós àmbits.

Espectacle: *La Bellesa*, de l'Antic Teatre

La darrera activitat del III Fòrum va ser la posada en escena de l'espectacle derivat del projecte artístic comunitari [La Bellesa](#), desenvolupat per l'[Antic Teatre](#) amb un grup de veïnes del Casc Antic de Barcelona.

¹ Les conclusions presentades en aquesta sessió s'han integrat en el capítol de conclusions d'aquest mateix informe

² L'annex d'aquest informe inclou fotografies dels murals elaborats en el marc de la relatoria visual del Fòrum.

La Bellesa forma part del projecte comunitari de l'Antic Teatre amb el seu veïnat, que promou tallers de dansa i moviment dirigits a la gent gran i la presentació de mostres artístiques de forma regular durant l'any. Amb això es fa accessible el llenguatge i l'expressió artística de la dansa, amb els beneficis que pot tenir en relació amb la inclusió i la cohesió social. De la mateixa manera es fan més visibles les necessitats i formes d'expressió de la gent gran. Abans de l'espectacle, la seva directora, **Marta Galán**, va presentar la metodologia del projecte: assajos setmanals en els quals les quatre dones participants contribueixen a crear el guió, amb una dinàmica interdisciplinària.

Després de veure l'espectacle, es va obrir un espai de debat, en què diversos assistents van destacar la qualitat i sensibilitat que desprenia *La Bellesa*, i les participants van subratllar la motivació i benestar que els generava formar part del projecte i van agrair la implicació de l'Antic Teatre i de la directora del projecte. Un altre aspecte que se'n van destacar és el caràcter intergeneracional, atesa la presència de dos actors joves, que al seu torn van subratllar la solidaritat i l'esperit d'equip del grup, i com això els havia transformat a ells mateixos. *La Bellesa* s'ha incorporat progressivament a programes més amplis, com ara el projecte "[Xarxa de cures](#)", integrat a Barcelona Districte Cultural, una iniciativa de l'Ajuntament de Barcelona en col·laboració amb diverses entitats.

Reflexions finals

El III Fòrum de les Arts Escèniques Aplicades va contribuir a consolidar la funció de l'OAEA com a espai a mig camí entre la reflexió i la pràctica al voltant de les aplicacions de les arts escèniques en entorns educatius, comunitaris i de salut. També va respondre a la voluntat de fomentar el reconeixement mutu, l'intercanvi d'experiències i el foment del treball en xarxa entre professionals, formadors, institucions i altres agents relacionats amb els diversos àmbits de les arts escèniques aplicades.

Del conjunt d'activitats d'aquells dos dies, se'n poden extreure les observacions següents, que possiblement marcaran algunes línies de futur de l'OAEA:

1. Un aspecte distintiu de les arts escèniques aplicades és el **compromís ètic** amb la realitat, o el que alguns ponents van anomenat l'"honestedat amb el món real" (María Acaso, citant Marina Garcés) i que en sentit més ample es pot entendre com el compromís social i polític que es fa patent en la feina de molts agents d'aquest àmbit. D'aquest compromís ètic en deriva, com a element exigible en tots els processos, l'existència d'espais corals, en els quals totes les veus afectades puguin formar part de la conversa i tinguin plena consciència i control sobre els processos en els quals participen. El Fòrum va ser un bon exemple d'aquesta naturalesa coral de les arts escèniques aplicades.
2. En les arts escèniques aplicades es fan palesos també un **qüestionament crític de la realitat** i l'**aposta per valors que poden ser poc majoritaris a la societat**, però que se saben importants: la reflexió sobre la coherència entre el treball personal i el món en el qual vivim; la capacitat d'equivocar-se; una relació diferent, més pausada, amb el temps, que requereix treball a llarg termini; el respecte per l'altre; el treball en equip, etc. També en el terreny dels valors, cal recordar la necessitat d'entendre la

participació en la vida cultural i l'accés a l'educació artística com a drets humans, que es relacionen amb la dignitat bàsica de les persones.

3. El Fòrum va fer palès que hi ha, en part, un **terreny fèrtil per transformar les maneres de fer** i generar col·laboració i enriquiment mutu entre les arts escèniques i l'educació. Ho mostren les moltes persones convençudes que cal transformar els models educatius, situar el cos al centre de l'educació, fomentar l'aprenentatge en entorns diversos i al llarg de tota la vida, etc., i l'aparició de diverses iniciatives en aquest àmbit. Es tracta, però, d'iniciatives sovint puntuals i de tendències que, malgrat que creixen, no són majoritàries, perquè persisteixen diversos problemes estructurals: una regulació que no facilita la presència de les persones amb formació artística als centres escolars; l'existència de llenguatges diferents; la tendència a treballar sectorialment, etc. L'OAEA pot jugar un paper significatiu a l'hora d'ajudar a superar aquests obstacles.
4. La trobada també va servir per **donar visibilitat, dignificar i posar en relació** experiències que passen als barris, que són poc visibles i que mostren una realitat social molt més rica i complexa que la que sovint percebem. En aquest sentit, és important que l'OAEA prossegueixi la seva tasca de mapatge i difusió d'experiències significatives en les arts escèniques aplicades.
5. Així mateix, el III Fòrum es va constituir com **un espai d'articulació de diversos nivells**, des dels marcs polítics i acadèmics fins als projectes de terreny. La combinació de pràctica i teoria que havia inspirat el programa es va traduir en tallers i presentacions de projectes per una banda, i en ponències i espais de contrast per consolidar el coneixement, per l'altra. És convenient trobar vies per seguir articulant aquests diversos nivells també entre les edicions successives del Fòrum.
6. La voluntat d'aquesta edició del Fòrum de fer **èmfasi en l'avaluació** és un aspecte que cal subratllar: es tracta d'una qüestió poc amable, que fa respecte i que requereix treball a llarg termini. Cal recordar que l'avaluació pot acomplir diverses funcions, que van de la millora en les pràctiques fins a la transparència, passant per la sensibilització a tercers. L'esforç fet per situar-la al centre dels treballs del Fòrum, de manera transversal i connectant teoria i pràctica, és remarcable, i s'hauria de continuar i consolidar en activitats posteriors.

Annex 1: Murals elaborats per l'Associació Apropa't

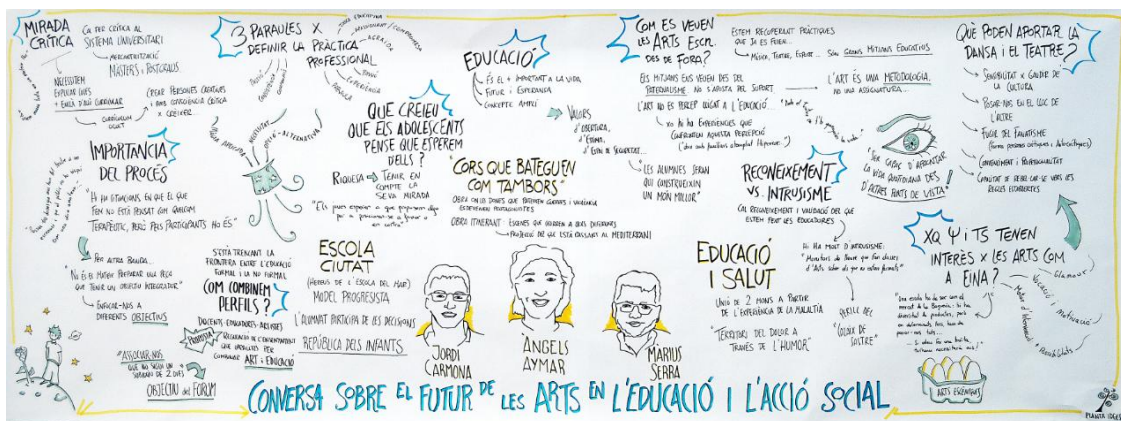
L'Associació Apropa't és una organització sense ànim de lucre formada per professionals de la psicologia i el treball social que es dedica a la posada en marxa de projectes d'intervenció psico-social i la potenciació de la comunicació a través de l'art. Durant el Fòrum, van analitzar les activitats que es van dur a terme per després plasmar-ho artísticament en els seus murals.

Mural dedicat a la ponència de Maria Acaso *De la pedagogia del cerebro a la pedagogia del cuerpo*.

Mural sobre les experiències en primera persona dels projectes *La creació artística al Centre Penitenciari Brians 2*, *Èpica i Singular*, *Art en moviment* i *Planters*.

Mural dedicat a la conversa sobre "El futur de les arts en l'educació i l'acció social", amb Àngels Aymar, Jordi Carmona i Màrius Serra.

Annex 2: Programa del III Fòrum

III Fòrum d'Arts Escèniques Aplicades: Educació

Divendres 17 de novembre

9.00 h Vestíbul	Acreditacions			
10.00 h Aula doble	Activitat de dinamització. A càrrec de Neus Fernández .			
11.00 h Bar	Pausa (café)			
11.30 h Teatre Estudi	Inauguració. A càrrec de Rafael Homet i Magda Puyo .			
12.00 h Teatre Estudi	Conferència: <i>Disputarse el cuerpo</i> . A càrrec de Maria Acaso . Presenta Jordi Plana .			
13.30 h	Pausa			
15.30 h Teatre Estudi	Introducció als tallers i presentació del treball d'avaluació. A càrrec de Marina Escoda i Xavier Úcar .			
16.15 h	Petites eclosions extraordinàries Didier Ruiz <i>Teatre, comunitat i adults</i> S4-S4	Tots podem ballar Wilfried Van Poppel <i>Dansa, escola i adolescents</i> P4-S5	Percussió corporal i moviment Santi Serratosa <i>Música, entorn i joves</i> P2-D4	La manipulació del Titella Andreu Martínez <i>Objectes, carrer intergeneracional</i> S4-S6
19.00 h	Valoració del taller entre els participants.			
19.30 h	Pausa			
20.00 h Teatre Estudi	Espectacle: <i>El coronel ocell</i> , de Hristo Boitxev Per la companyia La Trifulga dels Fútils. Al finalitzar hi haurà una trobada de l'equip artístic amb el públic.			
21.00 h	Fi de la jornada			

Dissabte 18 de novembre

9.00 h Teatre Estudi	Conferència: <i>El Teatre de l'Oprimit i la tasca pedagògica</i> . A càrrec de Jordi Forcadas . Presenta Mercè Mariné .
10.30 h Teatre Estudi	Experiències en primera persona Projecte <i>La creació artística al Centre Penitenciari Brians 2</i> . Desenvolupat per la Cia. Pàrkin-Chou. Projecte <i>Art en moviment</i> . Desenvolupat per Median T la Danza i "Aquí t'escoltem!".
11.30 h Bar	Pausa (café)
12.00 h Teatre Estudi	Experiències en primera persona Projecte <i>Planters</i> . Desenvolupat per ConArte Internacional, amb el Departament d'Ensenyament de la Generalitat, a Salt, Figueres, Sant Feliu de Guíxols i L'Escala. Projecte <i>Èpica i Singular</i> . Desenvolupat per l'IMPO de l'Ajuntament de Badalona, Fura del Baus, i Fundació Laboral de la Construcció. Programa subvencionat pel SOC.
13.00 h Teatre Estudi	El significat de l'avaluació en el III Fòrum. A càrrec de Xavier Úcar i membres de l'equip d'avaluació.
14.00 h	Pausa
16.00 h Teatre Estudi	Conversa sobre el futur de les arts en l'educació i l'acció social Amb Àngels Aymar , Màrius Serra i Jordi Carmona . Modera Rafel Plana .
17.30 h Teatre Estudi	Conclusions. A càrrec de Jordi Baltà .
	Relatoria visual. A càrrec de l'entitat Elefant Apropa.
	Cloenda
18.00 h	Pausa
18.45 h Teatre Estudi	Espectacle: <i>La Belleza de l'Antic Teatre</i> Amb les veïnes del Casc Antic de Barcelona. Al finalitzar hi haurà una trobada de l'equip artístic amb el públic.